Adrian Leszczyński

TOPONIMIA A ZACHODNI ZASIĘG OSADNICTWA SŁOWIAN

Wstęp

Toponimia to nauka zajmująca się nazwami miejsc, np. nazwami osad ludzkich – miast, wsi, przysiółków, nazwami państw i krajów, nazwami rzek i jezior (hydronimia), lasów, pól, gór (oronimia), a nawet nazwami miejskimi (urbanonimy), nazwami ulic czy placów.
Nazwy te mogą wiele powiedzieć o regionie zamieszkania przez daną społeczność, zarówno etniczną jak i nawet zawodową. Od rodzaju praktykowanego zawodu przyjęły swe nazwy liczne miejscowości położone w Polsce. Na przykład od zawodu kowala powstały miejscowości o nazwach: Kowale, Kowalów, Kowalewo. Od nazwy zawodu łagiewnika (rzemieślnika wytwarzającego naczynia) istnieją miejscowości o nazwach: Łagiewniki.
Dość częste są nazwy nawiązujące do etnosu, np.: Rawa Ruska, Uście Ruskie (obecnie: Uście Gorlickie), Żydowo, Czechów, Lipinki Łużyckie, Polska Cerekiew. Na terenie państw niemieckich również istniały tego typu nazwy, których człony bądź przymiotniki powstały od nazw etnosów, często niezwiązanych z samymi Niemcami. Do najbardziej popularnych nazw należą te, które pochodzą od nazw Słowian, zwanych w Niemczech historycznie mianem **Wenden** (pol. Wenedowie) lub **Winden** (pol. Winidowie). Zazwyczaj jest tak, że niemiecka nazwa **Wenden** dotyczy Słowian zamieszkujących północne kraje niemieckie (bądź niegdyś do Niemiec należące), zaś określenie **Winden** dotyczy Słowian z południowych krajów niemieckich (współczesnych i dawnych). Toponimów odnoszących się do tych określeń jest w Niemczech, Austrii, a także w innych państwach niegdyś rządzonych przez Niemców, bardzo wiele. Nazwy te wskazują miejscowości i terytoria historycznie zamieszkałe przez Słowian. Nadane one zostały przez niemieckich zwierzchników ziem zamieszkałych przez Słowian. Dlatego na ich podstawie można określić historyczny zasięg osadnictwa słowiańskiego. Ponieważ nie sposób omówić w jednym artykule wszystkich nazw związanych z wyrazami „Wenden" i „Winden", w niniejszym opracowaniu ograniczyłem się tylko do nazw zawierających przymiotniki **„Wendisch"** (pol. Wendyjski / Słowiański) oraz **„Windisch"** (pol. Windyjski / Słowiański). Toponimy o członach **„wenden"**, **„winden"**, **„wend"**, **„wind"** itp. pozostawiam na ewentualne przyszłe artykuły. Opisy miejscowości zawierają odnośniki do Wikipedii w poszczególnych językach (głównie niemieckim i polskim) z informacjami na ich temat.

Oprócz tego toponimów z członami „wend / wind" istnieją także inne nazwy wskazujące na słowiańską etymologię niemieckich miejscowości. Do takich toponimów należą bez wątpienia niemal wszystkie nazwy ze słowiańską końcówką **„-itz"** lub **„-ow"**, a w licznych przypadkach **„-au"** czy **„-in"**. Niedawno powstał na ten temat krótki artykuł **Kamila Dudkowskiego** oparty na niemieckich opracowaniach, zawierający kilka interesujących map toponimów o różnych członach. [1]
Mój artykuł nie obejmuje tematu całościowo i ogranicza się tylko do niemieckich toponimów zawierających wspomniane przymiotniki związane ze Słowianami. Zagadnienie uzupełniam mapą Niemiec z zaznaczonymi miejscowościami te przymiotniki zawierające. W drugiej części artykułu skupiam się na południowo-zachodnim obszarze osadnictwa słowiańskiego i nawiązuję do podobnych nazw etnicznych oraz toponimów, znanych na tamtym terenie w odległej starożytności. Ta część również zawiera dość ciekawą mapę.

Przymiotniki „Wendisch" i „Windisch" znane są nie tylko z terenu Niemiec i Austrii, ale także z terytoriów współczesnych państw słowiańskich. Mowa tu o państwach i krajach, które w przeszłości rządzone były przez Niemców i które zamieszkiwali (i nadal zamieszkują) Słowianie. To właśnie ze względu na ich osadnictwo, dane miejscowości otrzymały nazwy z wyżej wymienionymi przymiotnikami. Do tych państw zaliczają się: Czechy, Polska i Słowenia.

Część I
Toponimy z przymiotnikiem „Wendisch":

N I E M C Y :

Badenia-Wirtembergia:

Wendischenhof – wieś w gminie Dörzbach, pow. Hohenlohekreis. Jedyna miejscowość w Badenii-Wirtembergii, której człon posiada przymiotnik ***Wendisch*** , a nie ***Windisch***. Zaledwie kilkanaście kilometrów od Windischenhof na północny-zachód położona jest miejscowość Windischbuch. W promieniu zaledwie 40 km są jeszcze: Windisch-Bockenfeld, Windisch-Brachbach i Windischenbach – wszystkie omówione poniżej.

Brandenburgia:

Wendisch Borschütz – miejscowość wchodząca w skład Altenau i wraz z nią będąca częścią miasta Mühlenberg/Elbe w pow. Elbe-Elster, Wiki/niem.
Wendisch Buchholz (obecnie od 1937 r. **Märkisch Buchholz**) – najmniejsze miasto w Brandenburgii, położone w pow. Dahme-Spreewald, Wiki/niem. , Wiki/pol.
Wendisch Rietz *(dlnłuż.* ***Rěc)*** – wieś gminna w pow. Landkreis Oder-Spree (pol. Odra-Sprewa), Wiki/niem. , Wiki/pol.
Wendisch Rietz Siedlung – osiedle położone 3 km na południowy-wschód od wsi Wendisch Rietz.
Wendisch Warnow (obecnie od 1937 r. **Klein Warnow**) – dawna wieś, obecnie część miasta Karstädt, pow. Prignitz.

Dolna Saksonia:

Wendisch Evern – wieś gminna położona 3 km na południowy-wschód od Lüneburga w Wendlandzie, pow. Lüneburg, Wiki/niem. , Wiki/pol.

Meklemburgia-Pomorze Przednie:

Wendisch Baggendorf – wieś gminna w pow. Vorpommern-Rügen (pol. Pomorze Przednie-Rugia), Wiki/niem. , Wiki/pol.
Wendischhagen – część miasta Malchin, pow. Mecklenburgische Seenplatte (pol. Pojezierze Meklemburskie).
Wendisch-Langendorf – nadmorska wieś w gminie Gross Mohrdorf, pow. Vorpommern-Rügen (pol. Pomorze Przednie-Rugia).
Wendisch Priborn – wieś w gminie Ganzlin, pow. Ludwigslust-Parchim, Wiki/niem. , Wiki/pol.
Wendisch Rambow – wieś w gminie Bad Kleinen, pow. Nordwestmecklenburg, położona pomiędzy Wismarem, a Schwerinem.
Wendisch Waren – niegdyś osobna wieś, od 2012 r. dzielnica miasta Goldberg, pow. Ludwigslust-Parchim, Wiki/niem. , Wiki/pol.

Saksonia:

Wendischbaselitz *(grnłuż.* ***Serbske Pazlicy)*** – łużycka wieś w gminie Nebelschütz, pow. Bautzen (pol. Budziszyn), Wiki/niem.
Wendischbora – miejscowość wchodząca w skład miasta Nossen, pow. Meissen (pol. Miśnia), Wiki/niem.
Wendischcarsdorf (obecnie od 1937 r. Karsdorf) – część miasta Rabenau pod Dreznem, pow. Sächsische Schweiz-Osterzgebirge.
Wendisch-Cunnersdorf *(grnłuż.* ***Serbske Kundraćicy)*** – niegdyś osobna wieś, od 1994 r. część miasta Löbau w pow. Görlitz na Łużycach, położona tuż obok Wendisch-Paulsdorf, Wiki/niem.
Wendischfähre – wieś nad Łabą, blisko granicy z Czechami, należy do gminy Rathmannsdorf, pow. Sächsische Schweiz-Osterzgebirge, Wiki/niem.
Wendisch-Paulsdorf *(grnłuż.* ***Serbske Pawlecy)*** – niegdyś osobna wieś, od 1994 r. część miasta Löbau w pow. Görlitz na Łużycach, położona tuż obok Wendisch-Cunnersdorf, Wiki/niem.
Wendisch-Rottmannsdorf (obecnie od 1937 r. **Rottmannsdorf**) – kiedyś odrębna miejscowość, od 1996 r. dzielnica miasta Zwickau, Wiki/niem.
Wendishain – część miasta Hartha, pow. Mittelsachsen (pol. Środkowa Saksonia). Miejscowość umieszczona w spisie wyjątkowo, jako że jest jedyną miejscowością o bliźniaczym członie „Wendis-”.

Saksonia-Anhalt:
Wendisch-Börgitz – mała miejscowość wchodząca w skład Börgitz i wraz z nim będąca częścią miasta powiatowego Stendal.
Wendischbrome – mała osada położona tuż przy granicy z Dolną Saksonią, dwa kilometry od dużej wsi Brome w Dolnej Saksonii. Osada leży w gminie Jübar, pow. Altmarkkreis Salzwedel, Wiki/niem.
Wendischhorst – wieś w gminie Dähre, pow. Altmarkkreis Salzwedel, położona blisko granicy z Dolną Saksonią.
Wendisch-Kirchhof – mała miejscowość nad Hawelą, tuż przy granicy z Brandenburgią, będąca częścią miasteczka Havelberg, pow. Stendal.

P O L S K A :
Wendisch Buckow (obecnie **Bukowa**, *kaszub.* ***Bùkòwa***) – dawna wieś słowińska, położona w gminie Smołdzino, pow. słupski, woj. pomorskie. Wiki/pol. , Wiki/niem.
Wendisch Buckow (obecnie **Bukowo**) – wieś w gminie Polanów, pow. koszaliński, woj. zachodniopomorskie, Wiki/pol. , Wiki/niem.
Wendisch Karstnitz (obecnie **Karznica,** *kaszub.* ***Kaszëbskô Karznica***) – osada w gminie Potęgowo, pow. słupski, woj. pomorskie, Wiki/pol. , Wiki/niem.
Wendisch Musta (obecnie **Mosty**, *łuż.* ***Mosty***) – nieistniejąca wieś, której pozostałości znajdują się w gminie Przewóz, pow. żarski, woj. lubuskie, Wiki/niem.
Wendisch Silkow (obecnie **Żelkowo**, *kaszub.* ***Żelkòwa*** lub ***Kaszëbsczé Zelkòwò***) – dawna wieś słowińska, położona w gminie Główczyce, pow. słupski, woj. pomorskie, Wiki/pol. , Wiki/niem.

Toponimy z przymiotnikiem „Windisch”:

N I E M C Y :

Badenia-Wirtembergia:
Windisch-Bockenfeld – dawna wieś wchodząca w skład gminy Leuzendorf, a dziś wraz z nią będąca częścią miasta Schrozberg, pow. Schwäbisch Hall, tuż przy granicy z Bawarią.
Windisch-Brachbach – osada, która obecnie należy do dzielnicy Obersteinach miasta Ilshofen, pow. Schwäbisch Hall.
Windischbuch – dawna wieś gminna, będąca obecnie częścią miasta Boxberg, pow. Main-Tauber-Kreis. Osada istniała już w VI wieku. Nazwę wsi tłumaczy się jako „Słowiański Buk”. Związek z bukiem potwierdza herb z wizerunkiem tego drzewa. Wiki/niem.
Windischenbach – wieś w gminie Pfedelbach, pow. Hohenlohekreis, Wiki/niem.
Windischenbach – krótki, bo zaledwie 3,7-kilometrowy potok, przepływający w pobliżu miejscowości o tej samej nazwie oraz przez Pfedelbach i Öhringen, pow. Hohenlohekreis, Wiki/niem.

Bawaria:
Windischbergerdorf – część miasta Cham, pow. Cham, położona we wschodniej części landu, niedaleko granicy z Czechami. Wiki/niem.
Windischbuchen – wieś w gminie Eichenbühl, pow. Miltenberg, na samej granicy z Badenią-Wirtembergią.
Windischengrün – część miasta Schauenstein, pow. Hof.
Windischenhaig – dzielnica miasta Kulmbach, pow. Kulmbach, Wiki/niem.
Windischenlaibach – część miasta Speichersdorf, pow. Bayreuth.
Windischeschenbach – miasto w pow. Neustadt an der Waldnaab, niedaleko granicy z Czechami, Wiki/niem. , Wiki/pol.
Windischgaillenreuth – część miasta Ebermannstadt, pow. Forchheim.
Windischhausen – część miasta Treuchtlingen, pow. Weissenburg-Gunzenhausen, Wiki/niem.

Windischletten – część miasta Schesslitz, pow. Bamberg, Wiki/niem.

Turyngia:

Windischholzhausen – dawniej osobna miejscowość, a od 1994 r. dzielnica Erfurtu – stolicy Turyngii, Wiki/niem. , Wiki/pol.

Windischenbernsdorf – dawniej osobna miejscowość, a od 1923 r. dzielnica miasta Gera, Wiki/niem.

Windischleuba – wieś i gmina w pow. Altenburger Land, Wiki/niem. , Wiki/pol.

A U S T R I A :

Windisch Baumgarten – część miasta Zistersdorf w kraju związkowym Dolna Austria, w pobliżu granicy ze Słowacją i Czechami.

Windisch Bleiberg *(słoweń.* ***Slovenji Plajberk*** *lub* ***Slovenj Plajberg*** *lub* ***Svinčnica***) – miejscowość w gminie Ferlach, pow. Klagenfurt-Land w Karyntii, w pobliżu granicy ze Słowenią. Do dziś ok. 38% mieszkańców stanowią Słoweńcy. Wiki/niem.

Windischgarsten – gmina w pow. Kirchdorf an der Krems, Górna Austria. Znany kurort. Wiki/niem. , Wiki/pol.

Windisch-Matrei (obecnie: **Matrei in Osttirol**) – miejscowość i gmina w Tyrolu Wschodnim. Wiki/niem. , Wiki/pol.

Windisch-Minihof – wieś w gminie Minihof-Liebau, pow. Jennersdorf, w kraju związkowym Burgenland, w pobliżu granicy ze Słowenią i Węgrami. Wiki/niem.

C Z E C H Y :

Windisch Kamnitz (obecnie: **Srbská Kamenice**) – wieś i gmina w pow. Děčín, w kraju usteckim (Ústecký kraj), nazwa związana jest z Serbołużyczanami, Wiki/czes. , Wiki/niem.

P O L S K A :

Windisch-Marchwitz – (wcześniej niem.: **Polnisch Marchwitz** oraz **Smarchow**, pol. hist. **Smarchów Polski**, obecnie: **Smarchowice Śląskie**) – wieś w gminie Namysłów, pow. namysłowski, woj. opolskie, Wiki/pol.

S Ł O W E N I A :

Windisch-Feistritz (obecnie: **Slovenska Bistrica**) – miasto i gmina w słoweńskim regionie Styria (Štajerska). Wiki/słoweń. , Wiki/pol. , Wiki/niem.

Windischgrätz (także: **Windischgraz** lub **Windisch-Graz**, dosłownie: **Slowenisch Graz**, obecnie: **Slovenj Gradec**) – miasto w słoweńskim regionie Styria (Štajerska), Wiki/słoweń. , Wiki/pol. , Wiki/niem.

S Z W A J C A R I A :

Windisch (w starożytności: **Vindonissa**) – gmina w północnej Szwajcarii, w kantonie Argowia, w okręgu Brugg. Miejscowość wymieniona jest w spisie wyjątkowo. Nazwa gminy nie jest bowiem przymiotnikiem i nie zawiera drugiego członu będącego rzeczownikiem. Jednakże nazwa tej miejscowości związana jest z drugą częścią niniejszego opracowania nawiązującego do nazw starożytnych z terenu Alp i okolic. Wiki/pol. , Wiki/niem.

W przypadku Niemiec obrazowo przedstawia się poniższa mapka, gdzie nazwy miejscowe z przymiotnikiem „Wendisch" oznaczone są czerwonymi punktami, a nazwy z przymiotnikiem „Windisch" punktami czarnymi. Zwraca uwagę daleko wysunięte osadnictwo słowiańskie na terenie Niemiec, a zwłaszcza w Bawarii i co zaskakujące – w Badenii-Wirtembergii . Oba kraje to dwa najbardziej na południe wysunięte landy Niemiec.

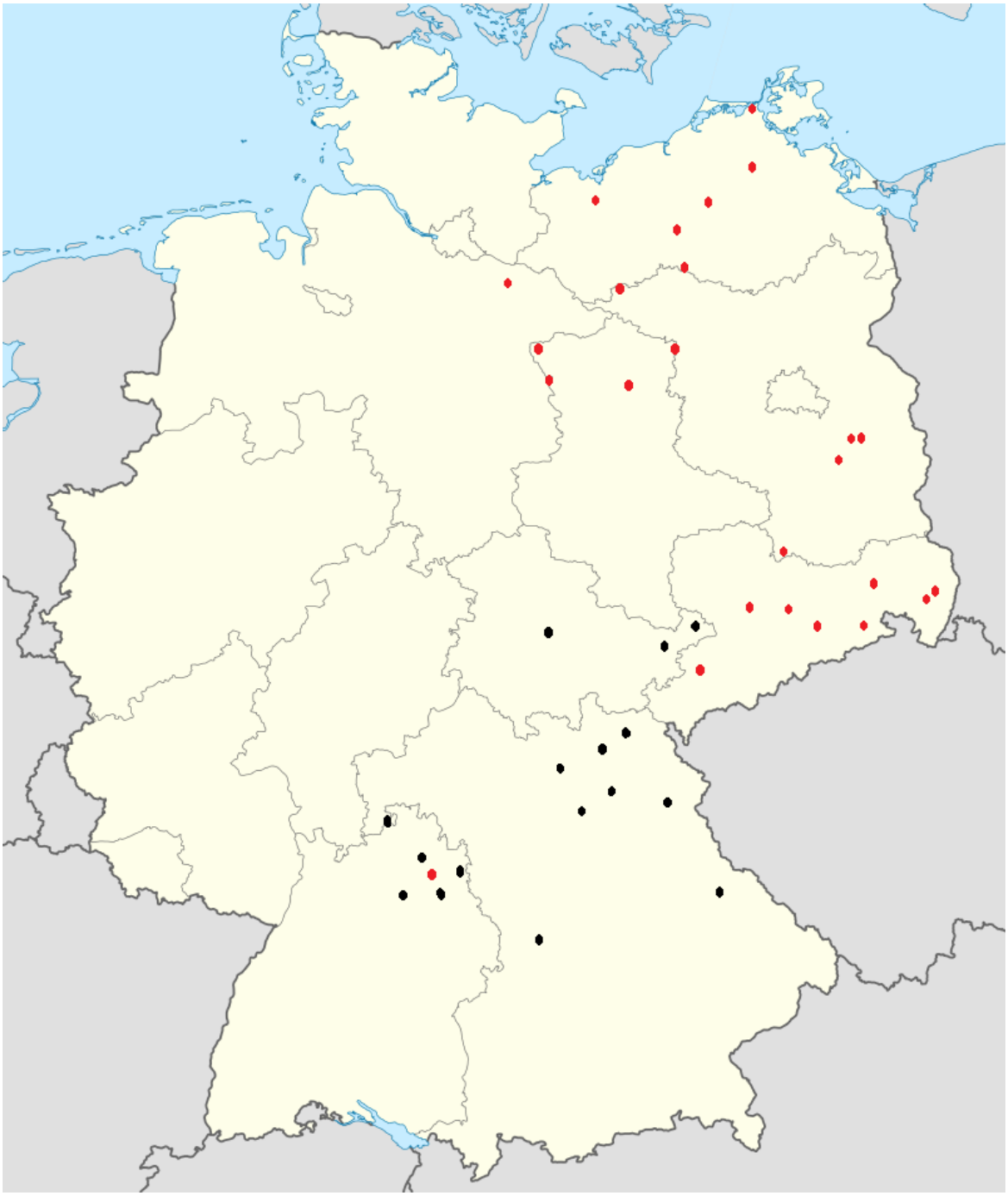

Mapa 1: Niemcy: nazwy miejscowe z przymiotnikami „Wendisch” (czerwone punkty) oraz „Windisch” (czarne punkty).

Część II
Wenetowie i Winidowie znani ze starożytności

Według powszechnie przyjętej narracji historycznej, Słowianie (Winidowie) pojawili się na terenie Bawarii, Austrii, Słowenii czy północno-wschodnich Włoch dopiero w VI/VII w. Następstwem osadnictwa Słowian są nazwy z przymiotnikiem „Windisch-” w tychże krajach, a także w odległej Badenii-Wirtembergii. Miałem okazję już wspomnieć w innym artykule o wczesnośredniowiecznych słowiańskich plemionach z terenu Bawarii (Górna Frankonia i Górny Palatynat). Ich nazwy to: Moinwinidzi (łac. ***Moinvinidi*** lub ***Moin-Winidi***) oraz Radanzwinidzi (łac. ***Radanzwinidi*** lub ***Ratanz-Winidi***). [2] Wspomina o tym dokument cesarza Ludwika I Pobożnego wydanego dla biskupa Würzburga w latach 826-830. Choć plemiona te uległy dawno temu zniemczeniu, ich zamieszkanie na terenie Bawarii nie budzi wątpliwości.

Do dnia obecnego natomiast, Słowianie zamieszkują Włochy, a dokładnie prowincję Friuli-Wenecja Julijska, przylegającą bezpośrednio do Słowenii. Słowianie reprezentowani tam są przez mniejszość słoweńską, wyróżniającą się własnym językiem, strojem oraz tradycją. W przeszłości ludność słowiańska zamieszkiwała dużo większy obszar tej prowincji. Region ten zwany jest do dziś potocznie mianem „Schiavonia", a w czasach Republiki Wenecji stanowił jej administracyjną prowincję. Słowiańska grupa narodowościowa zamieszkiwała w przeszłości nadmorską dzielnicę słynnego „miasta na wodzie" – Wenecji, zwaną „Riva degli Schiavoni" (pol. Nadbrzeże Słowiańskie). Położona ona była w dawnym kwartale sklawińskiej gminy kupieckiej, naprzeciw Pałacu Dożów i Placu Św. Marka. O słowiańskich mieszkańcach Wenecji mówi też budynek bractwa Scuola di San Giorgio degli Schiavoni ufundowany pod koniec XV wieku, który w XIX wieku stał się jednym z najsłynniejszych miejsc pielgrzymkowych dla artystów. [3] Co ciekawe: zamieszkiwanie prowincji zwanej Wenecją (wł. ***Veneto***) przez Słowian, których historyczna nazwa to „Wenedowie", wydaje się w tym konkretnym przypadku zbiegiem okoliczności. Jednak czy na pewno?

W bardzo odległej starożytności obszar ten zamieszkiwał lud o nazwie Wenetowie. Ten etnonim jest praktycznie identyczny z nazwą Słowian – Wenedowie / Wendowie. Według wielkiego greckiego historyka **Herodota**, nadadriatyccy Wenetowie przybyli ze wschodu Europy. Jak podaje Wikipedia: „Najnowsze badania wskazują jednak na pochodzenie ludu z Europy Środkowej…". Lud ten, uznawany za Indo-Europejczyków, miał przybyć na tamtejsze ziemie około 950 r. p.n.e. Zatem istnieje silne prawdopodobieństwo jego pokrewieństwa z Wenedami z Europy Środkowej. A jeśli uznać tych ostatnich za Słowian (co według mnie jest słuszne), [2] to wniosek jawi się taki: Wenetowie z Italii także mieli prasłowiańskie korzenie. Pewną przesłanką przemawiającą za kontaktami Wenetów nadadriatyckich z Wenedami środkowoeuropejskimi są dowody w postaci wyrobów materialnych znalezionych w grobach nadadriatyckich. Wenetowie z Italii mieli bowiem używać bałtyckiego bursztynu.

Sprawa jest tym bardziej ciekawa, gdyż w starożytności, na północ od wspomnianej prowincji Friuli-Wenecja Julijska znajdował się region zamieszkiwany przez inny lud o podobnej nazwie. Starożytni **Vindelici** (pol. **Windelikowie**), bo o nich mowa, powszechnie uważani są za plemię celtyckie. Zajmowali oni teren obecnej północnej Szwajcarii, austriackiego Vorarlbergu i Tyrolu, niemieckiej południowej Badenii-Wirtembergii i południowo-zachodniej Bawarii. W dawnych pismach występują pod nazwami: ***Vindelici, Vindolici i Vindalici.*** [4] Na marginesie: te ostatnie określenie najsilniej kojarzy się z Wandalami (łac. ***Vandali***), ludem również środkowoeuropejskim, utożsamianym także z Wenedami, a tym samym ze Słowianami. [2]
Krainę plemienia nazywano ***Vindelicia***, a na jej terenie znajdowały się miasta, które w rzymskich dokumentach nawiązywały do nazwy etnosu. Największym i najważniejszym miastem była ***Augusta Vindelicorum*** (obecny Augsburg w Bawarii) położona nad rzeką Lech (również swojska nazwa). Poza tym była ***Vindonissa*** (obecnie wspomniana powyżej gmina Windisch w Szwajcarii) i daleko na wschodzie – co zagadkowe – poza siedzibami plemienia, znajdowała się ***Vindobona*** (dzisiejszy Wiedeń). [5] Ten ostatni przykład wskazuje, że nazwa plemienia mogła rozciągać się na wszystkie ludy zamieszkujące wzdłuż Alp o tym samym pochodzeniu. Pokrywałoby się to z przedstawionymi powyżej toponimami o przymiotniku **„Windisch"** . Tym samym wskazywałoby na zamieszkiwanie starożytnych Windelików dokładnie na tym samym obszarze, na którym w średniowieczu mieszkali słowiańscy **Winidowie** (niem. **Winden**). W związku z tym nasuwają się pytania:
- czy starożytni Vindelici to średniowieczni słowiańscy Winidowie?
- czy starożytni nadadriatyccy italscy Wenetowie rzeczywiście byli spokrewnieni ze środkowoeuropejskimi Wenedami?
- czy starożytni nadadriatyccy italscy Wenetowie byli tym samym ludem, co alpejscy Vindelici?
- czy wszystkie wspomniane ludy były Słowianami?

Odpowiedzi na te pytania są otwarte. Jednakże o osadnictwie Słowian w zamierzchłych czasach pisali już w XIX i na początku XX wieku wybitni polscy historycy. Należał do nich **Wilhelm Bogusławski**, który m.in. dogłębnie analizował relację Jordanesa, opisującą obszar zamieszkania Wenetów (Słowian). [6]
Jordanes – historyk żyjący w VI w. pisał tak:

„Sklawenowie siedzą na obszarze od grodu Noviodunum i jeziora określanego jako Mursjańskie, po rzekę Danaster [Dniestr – przyp. A.L.], *a na północy po Wisłę…"* [7]

Bogusławski uważał, że Jezioro Mursjańskie w pierwotnych tekstach zapisane było jako „Jezioro Musjańskie” (łac. ***Lacus Musianus***) i że dziś zwie się ono Jeziorem Bodeńskim (niem. Bodensee). Jezioro te miało także jeszcze inną nazwę, o czym piszę poniżej. Nazwę położonego nad tym jeziorem miasta Bregencja (niem. Bregenz) w Austrii łączy ze słowiańskim „brzegiem”, nazywając miasto **„Bregańcem”**. Co zaskakujące: w języku czeskim nazwa miasta brzmi **„Břežnice”** i wywodzi się właśnie od słowiańskiego wyrazu „brzeg”. W starożytności miasto nosiło nazwę ***Brigantium***, którą to nazwę wywodzi się od celtyckiego plemienia Brygantów. Nazwę plemienną próbuje się natomiast wywodzić od różnych słów celtyckich przypominających człony „brig”, „brigan” lub od bóstwa kobiecego. [8]
Etymologia miasta wywodząca nazwę od słowiańskiego „brzegu” zdaje się być bardziej sensowniejsza, tym bardziej, iż w języku niemieckim główny człon nazwy to „breg”.
Tereny położone nad Jeziorem Bodeńskim, za zamieszkałe pierwotnie przez Słowian uważał także **Wojciech Kętrzyński**. W swym zapomnianym przez rodaków opracowaniu z przełomu XIX i XX wieku pt. „O Słowianach mieszkających niegdyś między Renem a Łabą, Salą i czeską granicą” podaje on wiele słowiańsko brzmiących toponimów położonych w Badenii-Wirtembergii, Bawarii, Austrii, Szwajcarii, a nawet w Liechtensteinie. [9] Zwraca również uwagę na bardzo istotną rzecz związaną z nazwą innej znanej miejscowości położonej nad Jeziorem Bodeńskim. Mowa tu o mieście Konstancja (niem. Konstanz) w Niemczech (Badenia-Wirtembergia). Autor podaje, że przez lata w niemieckich dokumentach nazwa tego miasta posiadała typowo słowiańskie brzmienie. W języku niemieckim była to postać **„Kostnitz”**, w dawnej mowie polskiej **„Kostnica”**. Czesi do dziś nazywają te miasto **„Kostnice”** z typową słowiańską końcówką „-ice”. [10] Niemieckojęzyczna Wikipedia podaje, iż nazwa „Kostnitz” funkcjonująca przez wiele wieków w literaturze, powstała w wyniku pomyłki i przekręcenia liter w dokumentach. Tego typu tłumaczenie nie jest niczym nowym. Wszystkie bowiem zapisy łączące Słowian ze starożytnymi Wenedami, Wandalami i innymi ludami znanymi ze starożytnej historii, uważane są za pomyłki, omyłki, błędy pisarskie i drukarskie, wymysły, „ukolorowania”, bajania czy także celowe kłamstwa. Taka argumentacja odbiega od naukowego, uczciwego i rzetelnego podejścia do warsztatu źródłowego. Zwracam uwagę Czytelników, że wiele nieprawdopodobnych z punktu widzenia teorii allochtonistycznej, dawnych relacji pisanych, z zasady trafia do szuflady z napisem „Pomyłki, omyłki i błędy”. Trafiają tam, gdyż nie pasują do teorii o późnym przybyciu Słowian do Europy i późnym pojawieniu się ich na kartach historii.
Wracając do „Kostnicy”, niemieckojęzyczna Wikipedia podaje także, że w 1908 r. w berlińskiej dzielnicy Wilmersdorf zmieniono nazwę ulicy z „Kostnitzer Strasse” (pol. Ulica Kostnicka) na „Konstanzer Strasse” (pol. Ulica Konstancka). [11] Nazwa ta została zmieniona ze względu na rugowanie słowiańskości z niemieckich toponimów. Ówczesnym (i współczesnym także) Niemcom nie mieściło się bowiem w głowie, że nazwa miasta nad Jeziorem Bodeńskim może mieć słowiańskie brzmienie i co gorsza – słowiański źródłosłów.
Przekonany o zamieszkiwaniu starożytnej Germanii przez Słowian był również **Konstanty Moes-Oskragiełło**, prekursor wegetarianizmu w XIX wieku na terenie ziem polskich. Wspominał on o tym w swej książce „Jarstwo i wełniarstwo w dziejach Słowiańszczyzny”. Uważał wręcz, że cała starożytna Germania była słowiańska i że wszystkie nazwy topograficzne z terenu całych Niemiec mają pochodzenie słowiańskie. [12]

Do ciekawostek należy też fakt, iż w austriackich krajach – Salzburgu i Tyrolu Wschodnim oraz częściowo we włoskim Tyrolu Południowym leży pasmo górskie, będące częścią Wysokich Taurów, o nazwie **Venedigergruppe**. Najwyższym szczytem tego pasma jest **Grossvenediger**. Dość zabawna jest próba wytłumaczenia nazwy tego szczytu:

*„ W dosłownym tłumaczeniu nazwa szczytu oznacza „Wielki Wenecjanin”. Pochodzenie tej nazwy nie jest jasne. Jest ono zapewne związane z nazwą **Wenecji** (niem. **Venedig**). Według jednej z hipotez do południowych jego stoków mieli dawniej docierać kupcy weneccy. Według alternatywnej hipotezy nazwa szczytu pochodzi stąd, że przy bardzo dobrej przejrzystości powietrza miałby on być widoczny z odległej o 185 km Wenecji, co jednak nie znajduje potwierdzenia w faktach”.* [13]

Nazwa ta, z następującą po **„V”** samogłoską **„e”** odbiega od drugiej samogłoski z nazwy Windelików i wspomnianych łacińskich nazw miast. Jednakże, na terenie Windelików znajduje się wspominane Jezioro Bodeńskie, którego część zwana była w starożytności jako ***Lacus Venetus***. Nazwę tę zapisał **Pomponiusz Mela** w roku 43 n.e. na określenie tzw. górnej części jeziora (niem. Obersee). [14]

Jak to wszystko interpretować? Nie chcę niczego narzucać Czytelnikom, ale według mnie istnieje prawdopodobieństwo, że alpejscy Windelikowie i nadadriatyccy Wenetowie to ten sam lud. Istnieje także prawdopodobieństwo, iż oba ludy były w jakimś stopniu spokrewnione ze Słowianami lub, że były po prostu Słowianami. Daleki zachodni zasięg osadnictwa Słowian może dziwić. Jednakże niemieckie toponimy z przymiotnikami „Wendisch” i „Windisch” wyraźnie pokazują dokąd ono sięgało. Osadnictwo słowiańskie na terenach Bawarii i Hesji jest poświadczone także źródłowo. Zamieszkiwanie Słowian w Tyrolu Wschodnim potwierdzają dodatkowo badania genetyczne oraz słowiańskie nazwy pastwisk, co wykazali austriaccy naukowcy i o czym pisałem w artykule „Języki słowiańskie a haplogrupa R1a1”. [15]

Zwraca uwagę mieszanie się starożytnych nazw z członami „Venet-” i „Vind-” na terenie od Adriatyku po ziemie na północ od Alp. Zwraca uwagę także mieszanie się tych nazw ze współczesnymi toponimami o przymiotnikach „Windisch”. Wyraźnie obrazuje to poniższa mapka:

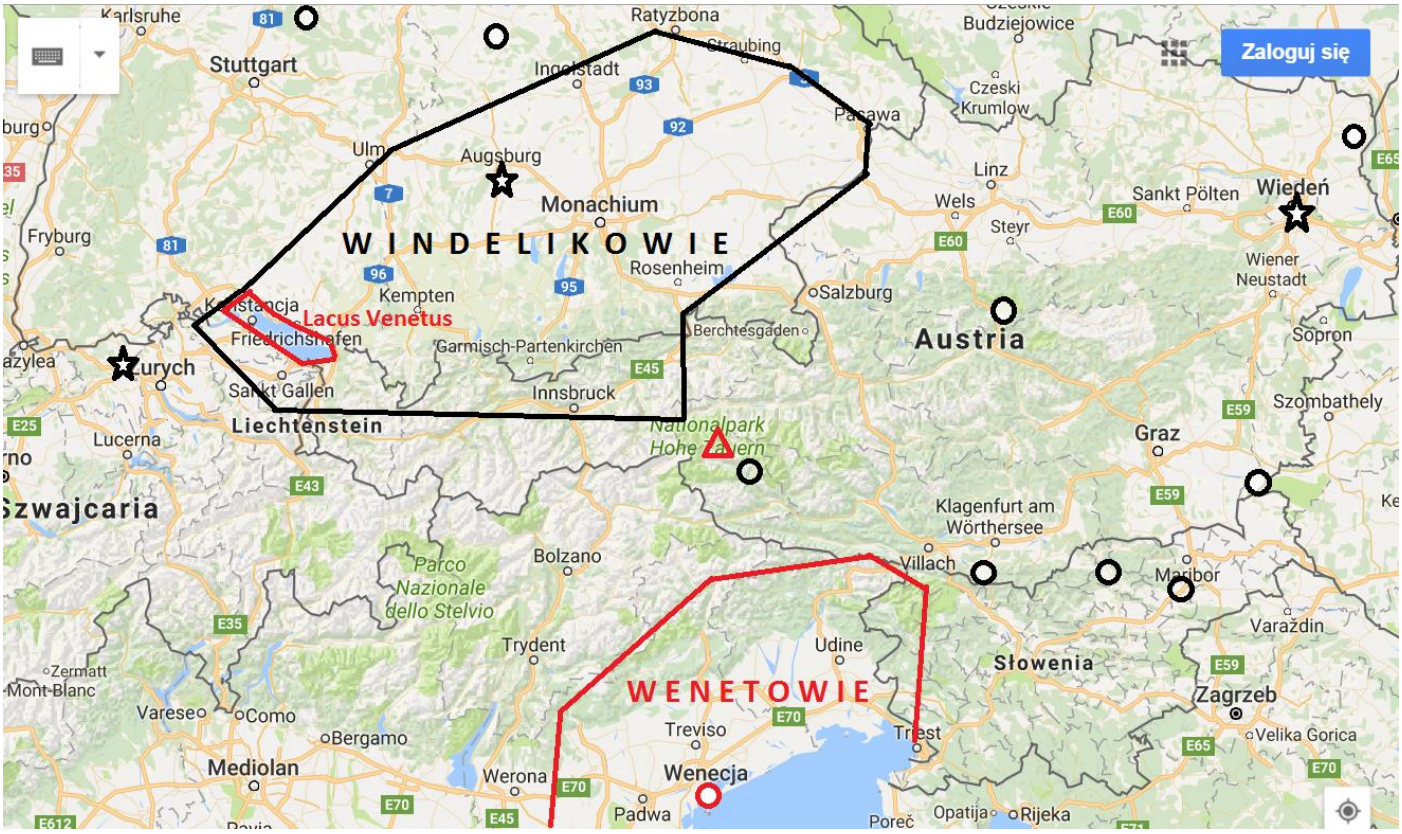

Mapa 2: Starożytne i współczesne nazwy z członami „Venet-” i „Vind / Windisch”.

- przybliżony zasięg zamieszkania nadadriatyckich Wenetów
- przybliżony zasięg zamieszkania Windelików
- Lacus Venetus (Jezioro Bodeńskie) na obszarze Windelików
- Wenecja
- Szczyt Grossvenediger (pol. Wielki Wenecjanin) położony w paśmie Venedigergruppe
- współczesne miejscowości z przymiotnikiem „Windisch” w nazwach
- starożytne miejscowości z członem „Vind” (od lewej: Vindonissa, Augusta Vindelicorum, Vindobona).

Na podstawie mapy nr 2 można mniemać, iż nazwa pasma górskiego Venedigergruppe oraz nazwa szczytu Grossvenediger związane są z nazwą plemienną Wenetów. Góry te są geograficznym łącznikiem pomiędzy przybliżonym obszarem zamieszkania Wenetów, a przybliżonym obszarem zamieszkania Windelików. W tym

kontekście może wydawać się, że oba plemiona to w gruncie rzeczy ten sam lud, nazywany raz za pomocą członu „Wen-”, a raz za pomocą członu „Win-”. We wczesnym średniowieczu ziemie Windelików, Wenetów jak i obszar Austrii, na którym położone są wymienione góry, zamieszkują Słowianie. Zowią się oni mianem „Winden” oraz mianem „weneckich Słowian”, a region zamieszkania tych drugich to „Venezia Schiavonia”.
Choć w niniejszym artykule skupiłem się na współczesnych nazwach związanych z przymiotnikami „Wendisch” i „Windisch”, to na koniec dodatkowo chciałbym dla ciekawości przytoczyć sześć innych nazw. Spośród wielu toponimów z terenu Alp posiadających postać nie-germańską, te brzmią wyjątkowo zagadkowo lub nawet swojsko:
- **Blasenka** – szczyt w Vorarlbergu (Austria), 2010 m n.p.m.
- **Greben** – mała miejscowość w Vorarlbergu (Austria), położona między wsiami Bezau i Reuthe.
- **Holenke** – szczyt w Vorarlbergu (Austria), 2044 m n.p.m.
- **Orsanka** – mała osada położona pod miastem Götzis w Vorarlbergu (Austria).
- **Schmiecha** – rzeka w Badenii-Wirtembergii (Niemcy), na północ od J. Bodeńskiego, 41 km długości, dopływ Dunaju.
- **Schwelka** – mała osada w Vorarlbergu (Austria), położona niedaleko wsi Reuthe.

Zakończenie

Niniejszy artykuł ledwie zahaczył o temat zachodniego zasięgu zamieszkania Słowian. Zagadnienie te będzie kontynuowane w przyszłości. Jednak sprawa ta wymaga naukowego rozeznania na szerszą skalę. Temat osadnictwa Słowian w regionie alpejskim i nadadriatyckim powinien być na nowo przeanalizowany przez naukowców. Miejmy nadzieję, że do takich badań dojdzie i że nowe badania z zastosowaniem nowoczesnej metodologii ujawnią kolejne ważne odkrycia w tym zakresie. Zbadane powinny zostać na nowo etymologie nazw miejscowych i etymologie nazw plemiennych ze starożytności. Badaniom należałoby poddać dawne źródła pisane, a także wyroby kultur materialnych oraz zachowane dawne szczątki ludności ze wspomnianych obszarów. Badaniom tym powinien przyświecać wysoki profesjonalizm, uczciwość, rzetelność i otwartość umysłu badaczy. Wszystko to powinno być wolne od prymitywnego niemieckiego i zachodnioeuropejskiego szowinizmu, kompleksu wyższości, zacietrzewienia i ograniczenia umysłowego. Wówczas dopiero nauka może zbliżyć się do prawdy.

Adrian Leszczyński
aleszczynski@interia.pl

BIBLIOGRAFIA:

Przy sporządzaniu wykazu miejscowości o przymiotnikach „Wendisch” i „Windisch” korzystałem z niemieckich atlasów książkowych – współczesnych jak i jednego przedwojennego, oraz ze stron Wikipedii w pięciu językach.
Oto spis:
1. Deutschland und die Welt, Atlas für Beruf und Haus; Ullstein A.G.; Berlin 1934 r.
2. Deutschland ADAC MaxiAtlas 1:150 000 - 2004/2005; ADAC Verlag GmbH; München.
3. Autoatlas 2010/2011, Deutschland 1:300 000, Schweiz 1:301 000, Österreich / Benelux / Dänemark 1:300 000, Europa 1:750 000/ 1:4,5 Mio.; MairDumont; Ostfildern.
4. Wikipedia polskojęzyczna: https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Strona_g%C5%82%C3%B3wna
5. Wikipedia niemieckojęzyczna: https://de.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Hauptseite
6. Wikipedia czeskojęzyczna: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavn%C3%AD_strana
7. Wikipedia słoweńskojęzyczna: https://sl.wikipedia.org/wiki/Glavna_stran
8. Wikipedia anglojęzyczna: https://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page

PRZYPISY:

[1] – Kamil Dudkowski; Dokąd na zachód sięgała Polska?; Wspaniała Rzeczpospolita 03.02.2016:
http://wspanialarzeczpospolita.pl/2016/02/03/dokad-na-zachod-siegala-polska/

[2] – patrz artykuły: Adrian Leszczyński; Wenedowie, Wandalowie i Słowianie; Taraka 24.05.2014:
http://www.taraka.pl/wenedowie_wandalowie_slowianie
oraz: Adrian Leszczyński; Źródła pisane o pochodzeniu Słowian i Polaków; Taraka 23.02.2015:
http://www.taraka.pl/zrodla_pisane_o_pochodzeniu

[3] – Wikipedia (pol.): https://pl.wikipedia.org/wiki/Schiavoni

[4] – Wikipedia (ang.): https://en.wikipedia.org/wiki/Vindelici

[5] – Wikipedia (pol.): https://pl.wikipedia.org/wiki/Vindobona

[6] – Wilhelm Bogusławski; Dzieje Słowiańszczyzny Północno-Zachodniej do połowy XIII w., Księga 1, Słowiańszczyzna północno-zachodnia od I do VI w. po Chrystusie; Poznań 1857 r., s. 17-26 – wersja internetowa:
http://archive.org/stream/dzielesowiaszczy01boguuoft/dzielesowiaszczy01boguuoft_djvu.txt

[7] – Jordanes; De Getarum sive Gothorum origine et rebus gestis (pol. Getica – Historia Gotów); 551 r. – wersja internetowa w j. łacińskim i angielskim: http://www.harbornet.com/folks/theedrich/Goths/Goths1.htm

[8] – Wikipedia (niem.): https://de.wikipedia.org/wiki/Brigantier#Name

[9] – Wojciech Kętrzyński; O Słowianach mieszkających niegdyś między Renem a Łabą, Salą i czeską granicą; Kraków 1901 r., s. 4-12 – wersja internetowa: http://archive.org/stream/rozprawy07filogoog/rozprawy07filogoog_djvu.txt

[10] – Wikipedia (czes.): https://cs.wikipedia.org/wiki/Kostnice_(m%C4%9Bsto)

[11] – Wikipedia (niem.): https://de.wikipedia.org/wiki/Konstanz#Konzil_von_Konstanz

[12] – Konstanty Moes-Oskragiełło; Jarstwo i wełniarstwo w dziejach Słowiańszczyzny; Warszawa 1888 r., s. 10, 18.

[13] – Wikipedia (pol.): https://pl.wikipedia.org/wiki/Gro%C3%9Fvenediger

[14] – Pomponiusz Mela; De situ orbis libri tres (pol. O położeniu krajów świata ksiąg trzy); 43/44 r.

[15] – Adrian Leszczyński; Języki słowiańskie a haplogrupa R1a1 – Nazwy pastwisk we Wschodnim Tyrolu a haplogrupa R1a1; Taraka 16.03.2016: http://www.taraka.pl/jezyki_slowianskie_a_haplogrupa_R1a1

– Burkhard Berger, Harald Niederstätter, Gerhard Rampl, Daniel Erhart z zespołem; Pasture Names with Romance and Slavic Roots Facilitate Dissection of Y Chromosome Variation in an Exclusively German-Speaking Alpine Region; Plos One 27.07.2012: http://journals.plos.org/plosone/article/authors?id=10.1371%2Fjournal.pone.0041885